

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. G. OLRIK
HOLBERGS GRAV

I SORØ KLOSTERKIRKE

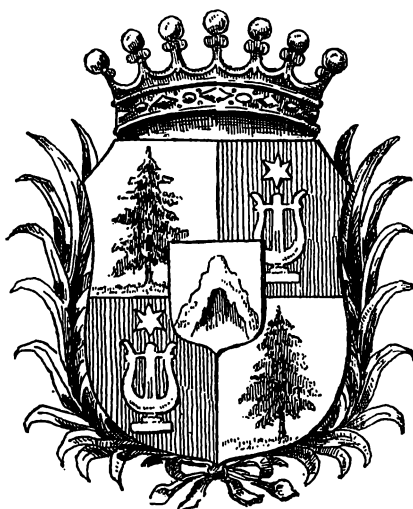
★

K Ø B E N H A V N M C M X X X I

HOLBERGS GRAV

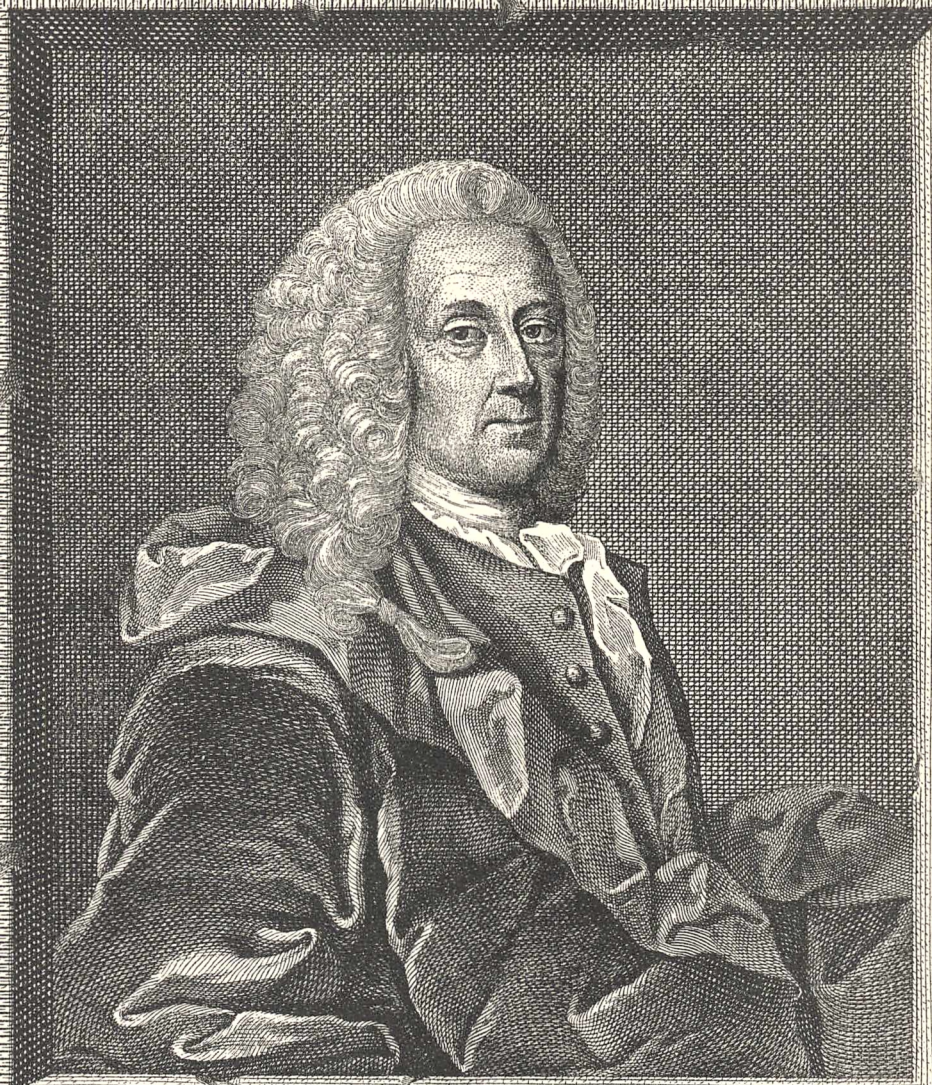
H. G. OLRIK
HOLBERGS GRAV
I SORØ KLOSTERKIRKE

TEGNINGER AF
HAKON SPLIID

C. A. JØRGENSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

PRIVATTRYK
JULEN
1931

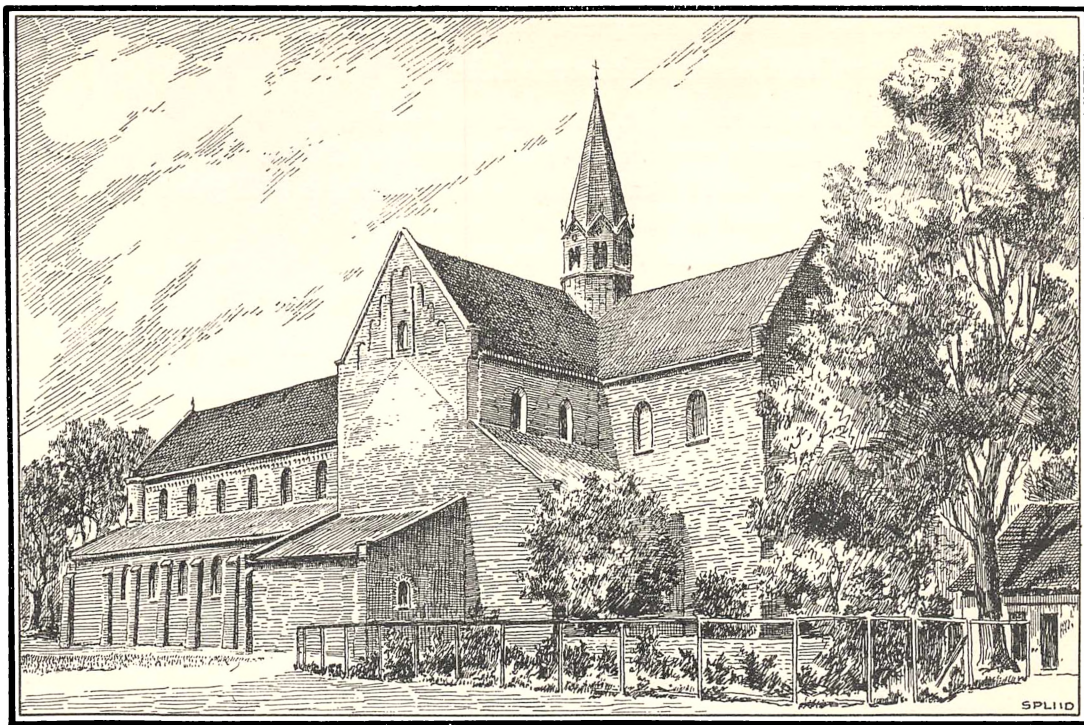
LUDOVICUS
LIBER BARO
Anno

HOLBERG
DE HOLBERG
aetatis 68.

Roselius pinx. Hafn

GH. de Lode Chalcogn R.S.D. Sculp. 1752

SORØ KLOSTERKIRKE blev i Aarhundredernes Løb et uhyre Lighus, hvor Støvet gemtes af læg og lærd, af baade berømte og lidet kendte danske Mænd og Kvinder. I 1754 blev Kirken det sidste Hvilested for en af vort Aandslivs Stormænd, hvis Navn ogsaa derved i særlig Grad blev knyttet til Sorø, og for hvis Skyld mange siden har valfartet til Stedet. Som en af de Penneprøver fra Emil Aarestrups Ungdom, der først saa Lyset efter hans Død, findes et Digt, bygget over Indtryk fra et saadant Besøg i Sorø, antagelig o. 1824, hvor han i Kirken har dvælet ved Ludvig Holbergs Sarkofag:

Din Grav, Holberg, er smuk; vor Wiedewelt har bygget
 Dig ret et prægtigt Skriin, af Kirken overskygget.
 Godt, at man satte dig blandt gamle Heltes Been;
 Dog taler ei din Aand fra disse kolde Sten,

hedder det her, og den unge Digter skildrer nu, hvorledes han bedre end i disse strenge og alvorsfulde Omgivelser kunde tænke sig Holbergs sidste Hvile-

sted paa en dansk Landsbykirkegaard som en smal Høj i et Hyldetræs Læ og hegnet af Arv med tætte Buksbomhækker;

Did gaaer Pernille tidt, bevæget, sælsom rørt,
Om Morgenen med Sand og Blomster i sit Skjørt.
Men fjernt, fra Hyttens Qvist, naar Dæmringen indbryder,
En sagte, dæmpet Klang af Violinen lyder;
I aabent Vindue da Henrik spiller der
Det kjære Instrument, som var hans Holberg kjær.

I hvor nær Forstaaelse med en Side af Holbergs Liv og Tilbøjeligheder dette end er tænkt, er der dog vistnok kun Grund til at anerkende, at netop han efter sin Død er blevet hædret med et saa smukt og anseligt Gravmæle, som det, der i den gamle Klosterkirke omslutter hans Støv, men unægtelig vil vel mange dele Aarestrups Mening, at af det, vi er mest fortrolige med af Holbergs Aand, møder der os ikke meget, naar vi i Sorø Kirkes nordre Korsarm staar overfor hans Gravmonument, der nu i 151 Aar har indtaget sin Plads i det sydlige af de to Sidekapeller paa Korsfløjens Østside, hvis Tøndehvælving engang løftede sig over et Alter, viet Johannes Døberen.

En og anden vil maaske studse lidt over de 151 Aar, thi Holberg døde jo i Natten til den 28. Januar 1754, hvorefter hans Lig blev midlertidig bisat i Frue Kirke men allerede sidst i December samme Aar ført til Sorø. Enkelte af Samtiden fandt, at dette skete paa en noget for uceremoniel Maade. „Baron Holbergs Lig blev hentet herfra af 4 siællandske Øg, de tvende Bønder udgjorde Comitaten“ hedder det noget bittert i et Brev til P. F. Suhm fra Holbergs Landsmand, den tidligere Rektor i Trondhjem, Mag. Benjamin Dass, som paa dette Tidspunkt opholdt sig i København. Det har dog næppe været Bønder fra Sorøegnen, der hentede Holbergs Lig til Sorø, thi af den bevarede Regning over Udgifterne derved ses, at Akademiets Inspektor, Landsdommer Peder Kraft gennem Regimentskvartermester Mich. Bredahl havde akkorderet med Vognmand Anders Bentsen i Wibens Hus ved København om at besørge Transporten for en Betaling af 22 Rdl. og 1 Daler til de Folk, som i København satte Liget paa Rustvognen. Og i Sorø blev ialfald Akademiets store Donator modtaget med al skyldig Honnør og stedet til Hvile i Kirken, saaledes som Overhofmester for Akademiet, Grev Heinrich VI. af Reuss

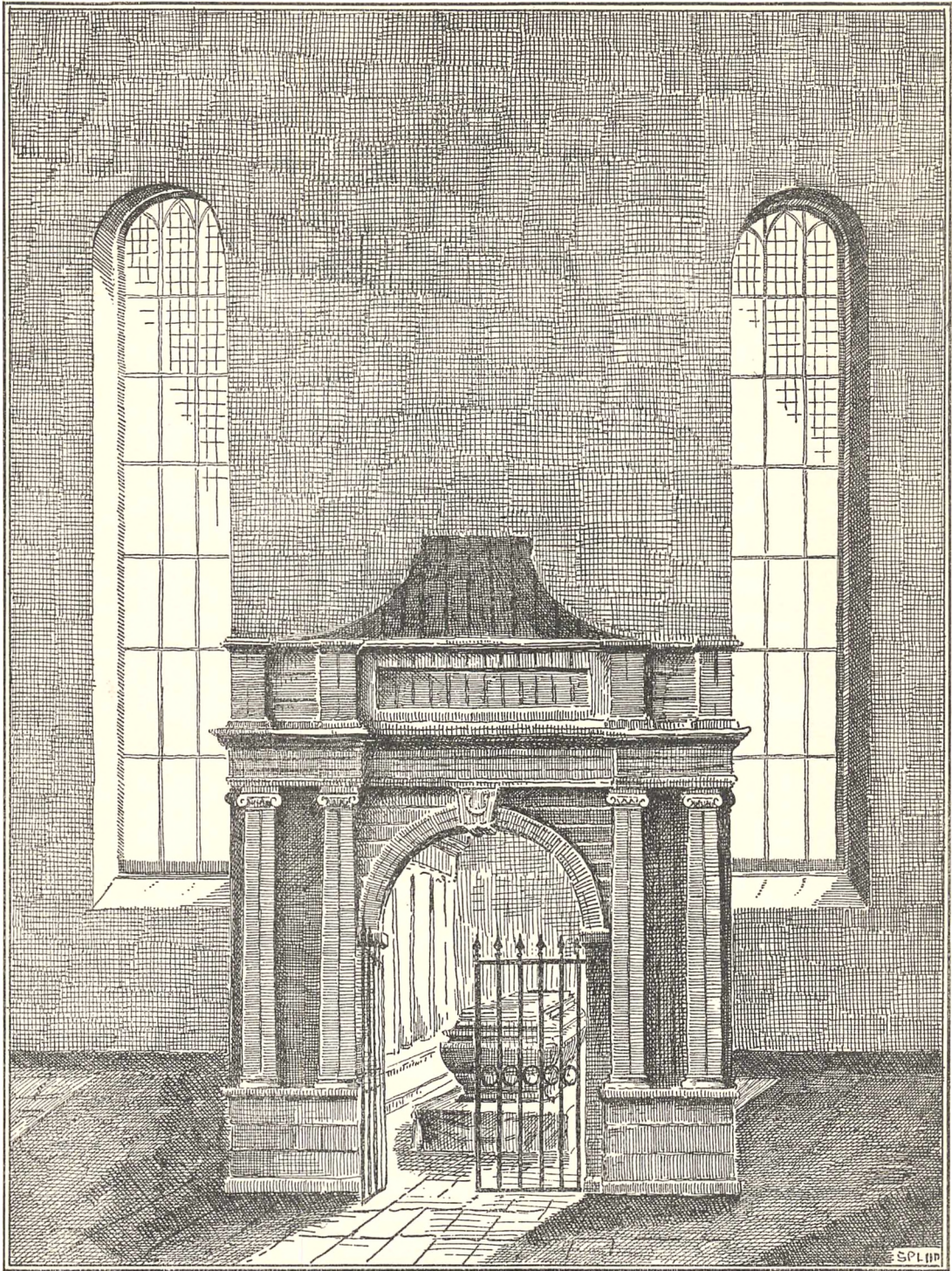
allerede i 1749 havde udvirket det hos Kong Frederik V. ved et kgl. Reskript af 15. September „til et Erkendtlighedstegn for Holbergs mod Akademiet beviste Gavmildhed“ — maaske ogsaa som en Slags Erstatning, fordi Holberg ikke ved Akademiets Indvielse i Juli 1747 havde opnaaet den Hædersbevisning, det hvide Baand, hvormed Kongens nærmeste Raadgivere formentlig ikke har fundet det nødvendigt yderligere at hædre den samme Foraar med Barontitlen benaadede Universitetsprofessor.

Da Holbergs Kiste hin Aften ind under Jul — den 24. December — naaede Sorø, manglede der intet i passende Festivitas. Liig-Lauget i Sorø indsatte den i Kirken og fik derfor 12 Rdl.; til Kirkens Oplysning medgik halvandet Lispund Lys à 14 Pund, og den 28. December om Formiddagen Kl. 11 fandt der i Akademiets Auditorium en Sørgehøjtid Sted efter et Dagen forud udstedt latinsk Program, hvor Professor Christopher Lysholm for en talrig Forsamling af indbudte holdt en latinsk Tale, der sammenstillede Holberg med et andet af Fædrelandets store Lys og Sorø-Velgørere, Ærkebiskop Absalon. Men dette skete altsaa sidst i 1754, hvilket i December 1931 giver 177 Aar og ikke 151 Aar.

Og dog er det sidste Tal det rigtige, thi Holbergs jordiske Rester har ikke altid haft deres Plads, hvor hans Sarkofag nu staar i Sorø Kirke. I 1754 blev Kisten nemlig stillet i Højkoret bag Alteret og Absalons Ligsten, og det var med ikke ringe Anstalter at den anbragtes her, thi for dens Skyld var der, efter Tegning af Professor i Matematik ved Akademiet Jens Kraft, blevet opført et helt Gravkammer af Tømmer „i to Etager, den første af Colomner og den øverste af attiske Piller“, der havde en Længde af henved 14 Fod og hvis Dobbelttrække af ialt 16 Søjler støttede sig til Højkorets Østvæg midt mellem dennes to høje Vinduer. Det var Rejsningen af dette med perlegraa Oliefarve overmalede Gravkammer, som Snedker J. D. Lembcke havde taget i Entreprise, som af en Sorø Billedhugger ved Navn Johan Eiben var prydet med „Capitæler og behørige Festons efter jonisk Orden“ og hvis mægtige Portal med et kronet Navnetræk over Dørenes Spydgitter aabnede sig mod Alterets Bagside, der havde medført, at Holbergs Lig i henved 11 Maaneder maatte blive staaende i Frue Kirke i København. Mellem Søjlerne hensattes

nu den stærkt udsvejfede, sortbetrukne Trækiste, der var 6 Fod 5 Tommer lang, 2 Fod 7 Tommer bred, men kun 25^{1/2} Tomme høj, paa et firkantet, lavt Fodstykke betrukket med 10^{1/2} Alen sort, noppet Baj (å 2^{1/2} Mark Alenen); over Laaget laa en oval Metalplade med en af Holbergs yngre Ven og Universitetskollega, Justitsraad J. P. Anchersen forfattet Indskrift, som havde følgende pompøse Ordlyd:

Vix bene implet capulum
Quicquid
De Magno, Generoso, & Perillustri Viro,
Libero Barone LUDOVICO DE HOLBERG,
Rapere mors potuit, & prædæ facere,
D. XXVII. Januar, nocte intempesta A. MDCCLIV.
Debito vitæ Eum solvens,
Animamque Deo reddens.
Personat autem orbem eruditum & implet
Potior Ejus, quæ Libitinam vitavit, pars,
Ingenium felicissimum & cultissimum,
Cujus monumenta multa & maxima,
Locupletantia patriam & ornantia,
Ad invidiam exterorum usque atque admirationem,
Mortem rident & Sepulchrum.
Volitat per ora hominum HOLBERGIUS,
Postera recens crescet semper laude ingenium,
Quo,
Propitia Dei dirigente Providentia,
Ex orbo neglecto & paupere,
Natus Bergis in Norvegia A. MDCLXXXIV.
Patre Tribuno militum,
Alter generosæ juventutis Pater,
Legatis Academiæ Soranæ Equestri Regiæ latifundiis,
LXX. mill. Imper. pretio excedentibus,
E cælibe,
Data XVI. mill. Imper. ad virgines dotandas sorte,
Multæ lætæque posteritatis post mortem futurus,
Ex errone atque peregrinatori pedestri
Professor Universit. Reg. Hafniens. scriptis celeberrimus,
A. MDCCXIV constitutus,
Ex humili
Potens, d. VI. Mart. MDCCXLVII, factus Liber *Baro*.
Vivitur ingenio, cætera mortis erunt.
Amico defuncto amicus posuit.

I en samtidig Oversættelse til dansk klinger den rette Barok-Tone:

Alt det,
Døden,
Af den store, Velbaarne, og Højædle
Baron LUDVIG AF HOLBERG
Kunde røve og giøre til Bytte,
Da den
Den 27. Januar efter Midnat A. 1754
Befriede hannem fra den Gield, han var Naturen skyldig,
Og leverede hans Sjæl til GUD igien,
Fylder kuns lidet udi denne Kiiste,
Men
Den ædleste Deel af hannem,
Som undgik Døden,
Hans lykkeligste og arbeydsomste Genie,
Opfylder den heele lærde Verden,
Og høres udi den:
Hans store og mange Verke,
Med hvilke han beriigede og prydede sit Fæderneland,
Endog indtil Misundelse og Forundring hos Fremmede,
De udlee Døden og Graven.
HOLBERG *lever* og er i alle Folkes Munde,
Hans Rygte grønnes altiid og skal voxe hos Efterkommerne,
Det han haver forhvervet sig ved sit Genie,
Ved hvilket,
Under Guds Forsyns naadige Direction,
Han
Hvis Fader var Obriste,
Og er født i Bergen i Norge A. 1684,
Fra et Fader- og Moderløs fattig og forsømt Barn,
Da han det Kongelige Ridderlige Academie i Sorø
Haver legeret sit Baronie og Herregods,
Over for 70,000 Rdlr.s Værdie,
Kand holdes som en anden Fader
For saa stor en Adelig Ungdom:
Af en ugift Mand
Som han altid levede
Ved at testamentere 16,000 Rdlr.s Capital
Til Udstyr af Renterne for fattige Jomfruer,
Vil blive anseet, som han havde efterladt sig
En stor og riig Afkom:

Af en, som paa sine Udenlands-Reyser
 Maatte saa godt som betle sig frem,
 Og gaae til Foeds,
 Blev han Professor A. 1714.
 Ved det Kongelige Kiøbenhavnske Universitæt,
 Riig og bekiendt ved sine Skrifter,
 Og tilsidst
 Af ringe og Middel-Stand
 Blev han d. 6. Marts A. 1747
 Ophøyet i den Frie-Herrlige Stand og Baroniseret.
Man lever ved sit Genie
Allt det andet er dødeligt her i Verden.
 Sin afdøde Ven til Æreminde,
 Opsat af hans Ven.

Af dette Gravkapel (der sammen med Udgifterne til Kistens Transport, Klædet under denne og Trykning af Programmet til Sørgefesten, trykt af F. H. Lillie, stod Akademiet i tilsammen 422 Rdl. 4 Mk. 12 Sk.) har Wiedewelt under et Besøg i Sorø taget en Skitse, som senere, stukket i Kobber af I. F. Clemens, er benyttet til Illustration i Pragtudgaven af Peder Paars 1772 og dér forsynet med en Underskrift, hentet fra Holbergs Skæmtedigt: Critique over Peder Paars:

Maaske, i Graven, naar forraadnet er hans Krop,
 man slaar paa anden Streng, i anden Tone spiller.

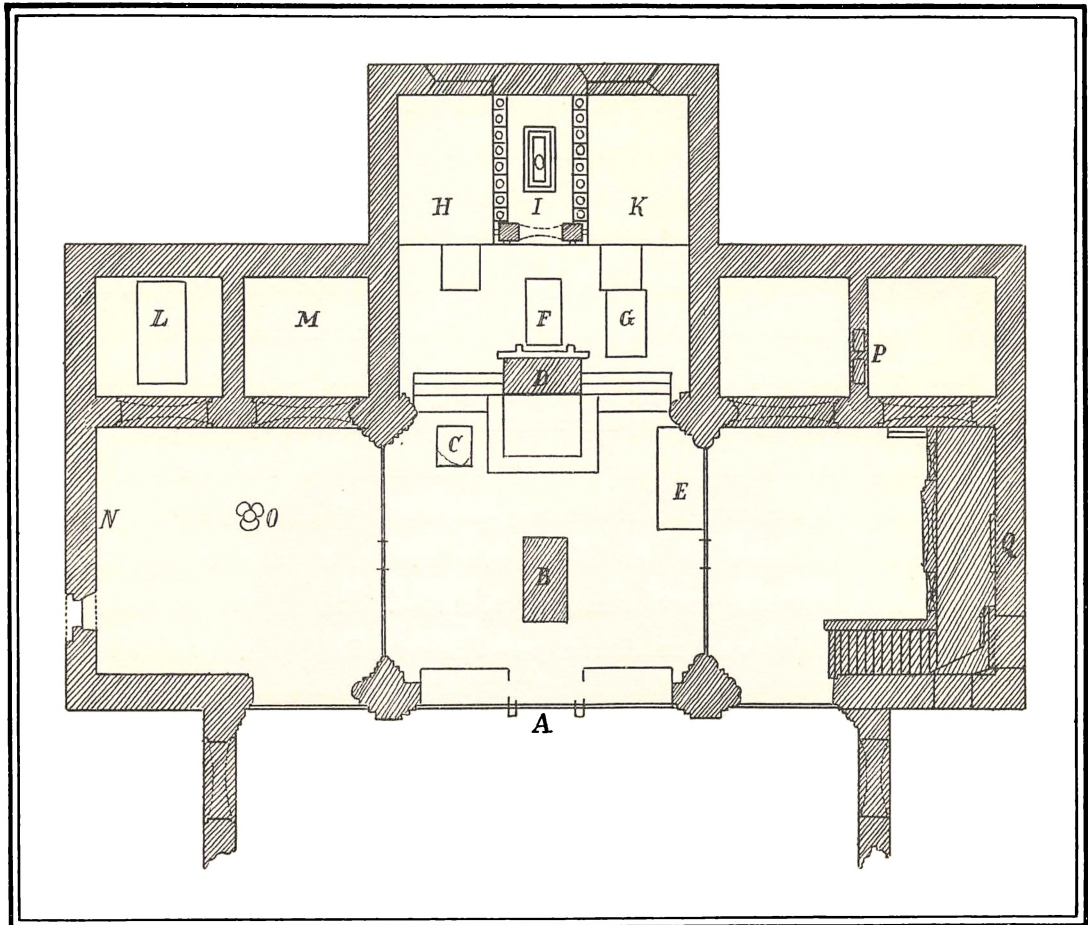
Gravkapellets Anbringelse i Højkoret, Søjlnes nøjagtige Antal m. v. fremgaar endnu tydeligere af en Plan, der i December 1775 af Akademiets daværende Overhofmester, Geheimeraad Wolff Veit v. Reitzenstein gennem Bygningsdirektionen indsendtes til Kongen, efter at der allerede i nogle Aar havde været Tale om en ændret Anbringelse af de kongelige Gravmonumenter, Sorø Kirke rummer, hvorved det da ogsaa var blevet overvejet at give Holbergs Kiste en anden og værdigere Indfatning. Thi henimod et kvart Aarhundrede efter, at man med saa stor Bekostning havde indrettet et Gravkammer for ham paa det fornemste Sted i Kirken, var Glansen allerede gaet af den hele Herlighed. „Holbergs Begravelse har hidtil bestaaet af en fattig Colonnade af Træ, der næsten var lige saa raadnet som Kisten, den indesluttede“, hedder det i den Indstilling af 25. November 1778, hvori Overhofmesteren foreslaar,

at der dog omsider skaffes Holberg et virkelig smukt og Akademiets Velgører værdigt Hvilested, men da var Trækolonnaden rigtignok allerede forlængst nedbrudt og Kisten flyttet hen i det Sidekapel i nordre Korsfløj, hvor Sarkofagen senere anbragtes. Dette var sket for at udføre den i Oktober 1773 fattede men først i Januar 1776 endelig udformede og den 23. Februar s. A. approberede Plan, hvorefter baade Kong Christopher II.s og Dronning Eufemias Malmbilleder, der havde henligget i den nordligste af de to Alternischer i den nordre Korsfløj, hvor der engang havde staaet et Alter for St. Peder og St. Povl, og Valdemar Atterdags mægtige men sit Alabasterudstyr længst berøvede Sarkofag, som til stor Ulempe for Altertjenesten stod omtrent midt i Kirkens Korsskæring mellem Alteret og Korsranken, skulde anbringes i Kirkens Højkor — dér, hvor de nu har deres Plads. Men for at dette kunde ske, maatte den Holbergske Begravelse altsaa helt fjernes, og en Plads til et nyt Hvilested for hans Støv var allerede forlængst fundet: Johannes Døberens Kapel i Kirkens nordre Korsfløj. Foran dette Rum, hvor den møre Trækiste nu sattes, blev foreløbig rejst et af den Sorø-Snedker Hans Dyrborg forfærdiget 3 Alen højt Gitterværk af Træ, bestaaende af „6 Calummer og imellem hver Calumme ... Spartesaner ... med durch gebrochene tremstycker i mitten og for neden; for oven behørig Gesimsværck, som er sveift efter Fordybningen af Spartesanerne“; de tvende „Calummer“ var prydede med udskaarne Lamper, de øvrige med fire Kugler. Med Henblik paa det ønskelige i snarest at tilvejebringe et varigt Monument foretoges der paa dette Tidspunkt ikke andet ved Holbergs Kiste — Gitterværket, der kostede 16 Rdl., var færdigt inden Maj 1777.

Det tog derefter nogle Aar, inden Overvejelserne af, hvad der nu burde gøres, var tilendebragt og Arbejdet paa det endelige Gravmonument for Holberg kunde afsluttes. Drøftelsen foregik foreløbig mellem Geheimeraad W. V. v. Reitzenstein, Professor matheseos & philosophiæ Jeremias Wöldike i Sorø, der allerede i Juni 1776 havde udarbejdet sin Plan til et Gravmæle for Holberg: „en Marmorkiste, som enten kunde være af heel norsk Marmor eller og alleene den yderste Side, som vender ud til Kirken, [medens] de tre andre Sider i al Fald kunde opføres af Muurverk, og en *Pyramide* bag Kisten,

„FORKLARING PAA DE I TEGNINGEN OVER DEN ØSTRE ENDE
AF SORØE KIRKE HOSSATTE BOGSTAVER“

(OVERHOFMESTER, GEHEJMERAAD REITZENSTEINS PLAN AF 14. DECBR. 1775)

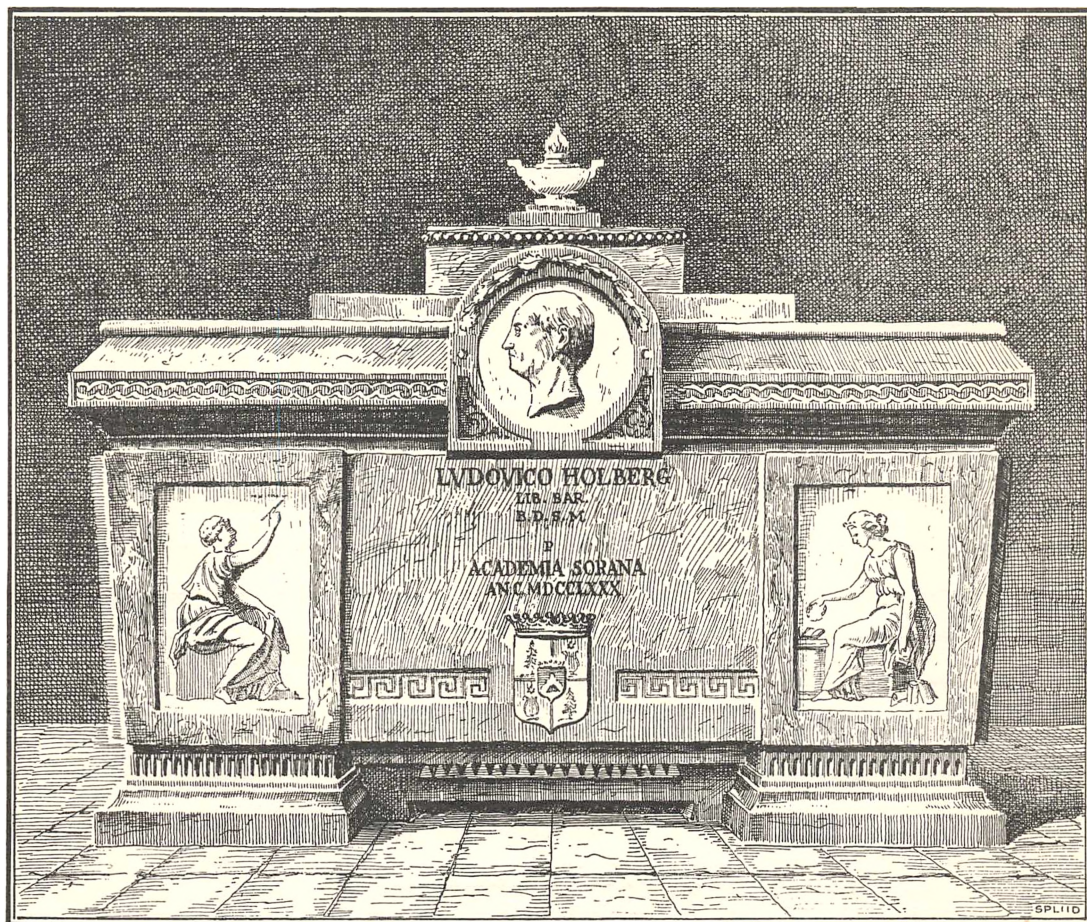
A er Chors Døren. B. K. Valdemars Kiste. C. K. Olai Liigsteen. D. Alteret. E. Skrifte-Stolen. F. Biskop Absalons Liig-Steen. G. Espern Snares Liig-Steen. H. Det Sted, hvor efter Academiets Plan K. Christophers Monument burde legges paa en Art af en Seng. I. Bar. Holbergs nu værende Liig-Kammer. K. Det Sted, hvor efter Academiets Plan K. Valdemars Kiste burde henflyttes. L. Et hvulvet Kapelle med dito Kielder under (som er Gr. Thotts Begravelse), hvor for nærværende Tid ligger K. Christophers Monument paa nogle dertil sammenslagne Bredder. M. Et Dito med Dito, som efter Academiets Plan burde indrættes for Sal. B. Holberg. N. Det Sted, som efter Ober-Bygnings Directionens Plan var udseet til at hensætte K. Valdemars Kiste. O. Daaben. P. Biskop Absalons Farfader Schelmo og Farbroder Tocho. Q. Det Sted, som efter Ober-Bygnings-Directionens Plan var udseet til at ophænge K. Christophers Monument, høyt oppe paa den Søndre Væg.

hvorpaa kunde anbringes hans brøstbillede og hans Vaaben i hvidt Marmor“, og Billedhuggeren, Justitsraad og Professor ved Kunstakademiet Johannes Wiedewelt i København, som havde bistaaet ved Planen til Kongemonumenternes Flytning og Anbringelse i Højkoret og udført Tegningen til det Kenotaf af gullandsk Sandsten, hvorpaa Kong Christopher, Dronning Eufemias og deres lille Datters Metalbilleder blev anbragt.

I Professor Wöldikes meget detaillerede Plan foreslaas altsaa første Gang den oprindelige Kiste anbragt i en Stensarkofag i Johannes Døberens Kapel. Paa Gravmælet burde anbringes „en *Inscription* paa to Linier, som indeholde hans Fødsels- og Døds-Dag“, samt forbeholdes Plads for to Medailloner, „saaledes at i den øverste forestilles hans Hoved i Profil i antique Smag uden Peruqve i *Basso Relievo* med Omskrift over Hovedet: *Ludv. Holberg L. B....* Til *Original* for Ansigtet kunde man tildels betjene sig af hans Skilderi, som hænger her paa *Bibliotequet* og ligner særdeles, men ellers erindrer jeg mig, at Hr. *General-Auditeur Rothe* har taget Maske af ham, da han var død, hvilke derfor var paalideligere end Kobberne og de slagne *Medailler*, som ligne lidet eller intet.“ Af Wöldikes Plan har Wiedewelt faaet eller ladet tage en Afskrift og givet sin Misfornøjelse med denne Professor-Indblanding i et rent kunstnerisk Anliggende Luft ved at skrive paa Foden af Afskriften: *Slidder, Sladder, min gode Wöldike*. Selv afleverede Wiedewelt i September 1777 sin Plan til et Monument, der dog hverken for selve Monumentets Skikkelse — en Sarkofag af Marmor — eller dets kunstneriske Udstyr fjerner sig synderligt fra Wöldikes Tanker, og begge Planer tilligemed to Tegninger, en af hver Forslagsstiller, blev af Overhofmester Reitzenstein i November 1778 forelagt Kongen med en Anbefaling, hvori der udtrykkelig henvises til, at saasom Trækisten fra 1754, da den fjernedes for at give Plads for de kgl. Begravelser, havde vist sig skrøbelig og forraadnet, saaledes at der nødvendigvis behøvedes en ny, „har denne Anledning fornyet et Ønske hos mig, som jeg ofte har yttret: dette nemlig, at see ham et Monument oprettet, som han fortjener det, og som Akademiet kunde være bekiendt.“

Bekostningen var naturligvis et Kardinalpunkt. Reitzenstein foreslog, at Kongen skulde skænke det nødvendige norske Marmor til Monumentet, hvor-

efter Arbejdslønnen og de øvrige Udgifter efter Wiedewelts Forslag kunde bestrides med 350—400 Rdl. „Men endog denne liden *Summa* er i *Akademiets* nuværende Omstændigheder langt over dets Evne. Det synes og tvert imod *Holbergs* Hensigt, at noget af hans *Legatum*, som han alene har bestemt til

Landets Nytte og ei for sig selv, skulde anvendes til denne Udgift; og dog synes tillige *Akademiets* Ære og Pligt at fordre den“ — Overhofmesteren beder derfor Kongen yde den fornødne Pengesum i det nævnte Øjemed. Af Kancelliet blev Gehejmerraad Reitzensteins Indstilling forelagt den til Sorø Akademis Forbedring i 1778 nedsatte Kommission, der vel ganske sluttede sig til Tanken om Monumentet, men ikke kunde bifalde nogen af de ind-

sendte Tegninger, fordi Gravmælet efter disse „ikke vilde give den Ziir, som i saa Fald maatte have til Hensigt.“ Da Wiedewelts Tegning og Forslag dog var det „ziirligste,“ blev det overdraget ham at udarbejde en ny Tegning; han fremlagde i Januar 1779 et Overslag No. 2, hvori Udgifterne var voksede til 780 Rdlr., men heller ikke dette vandt Bifald, og først det 3. Udkast, dateret 26. April s. A., blev godkendt. Samtidig var Omkostningerne stegne til 900 Rdl., foruden det norske „Lillienkioldske“ Marmor, som ved det kgl. Reskript af 1. Septbr. 1779 til Reitzenstein skænkedes af Kongen. De 900 Rdl. maatte Akademiet derimod, hvor besværlig det end faldt det, selv udrede „som en Taknemligheds-Erindring om dets afdøde Velgører,“ der saaledes alligevel paa en Maade kom til at betale Hovedparten af Udgifterne ved den Ære, der vistnes ham — stik mod Reitzensteins vel betænkte og taktfulde Henstilling.

Om Indskriften paa Sarkofagen gav Overhofmesteren Wiedewelt Besked i et Brev af 6. Januar 1780, hvori det hedder: „Den Inscription, som jeg har valgt til at sætte paa Sal. *Baron Holbergs* Begravelses-Monument, finder Deres Velbyrdighed her indlagt, og formodes det bedst, om Bogstaverne kunde blive af støbt Messing i Ilden forgyldt, som vilde være mest varig og see godt ud.“ Ved Brevet, som i Original findes blandt de Wiedeweltske Manuskripter paa Universitetsbiblioteket i København, ligger endnu den lille, graa Seddel, hvorpaa den foreslaaede, mulig af Professor Wöldike konciperede og af Wiedewelt samvittighedsfuldt benyttede Indskrift er prentet — den, hvis Tydning i senere Tid, da man ikke mere var indstillet paa latinske Inskriptioner i Lapidarstil, har givet Anledning til forskellige Gisninger. Den lyder:

LUDOVICO HOLBERG

LIB. BAR.

B. D. S. M.

P.

ACADEMIA SORANA

A. N. C. MDCCLXXX

Idet de enkelte Bogstaver formentlig maa læses som: *bene de se merenti posuit* med et underforstaaet *monumentum* eller et lignende Ord, kan Indskriften paa dansk gengives som: Det soranske Akademi rejste Aar 1780 efter Kristi Fødsel dette Mindesmærke for sin Velgører Friherre Ludvig Holberg.

Ogsaa om Vaabnet, der pryder Sarkofagen, fik Wiedewelt Besked af Reitzenstein, i hvis nys nævnte Brev det videre hedder: „Af hans Vaaben sendes her indlagt en Tegning, saaledes som det her haves paa et hans Skilderie, som hænger paa Biblioteqvot,* men som jeg dog ikke er saa fuldkommen forvissat, at det i alle Dele er saa rigtig, saa anmodes Deres Velbyrdighed, førend det tages under Arbeide, at lade Tegningen sammenligne med den, som er ved hans *Baronlige Patent*, som maa findes i det kongelige Danske Cancellie.“ En lille Blyantsskizze ligger ved Skrivelsen, og paa denne er over Hjerteskjoldet angivet en mangeperlet Krone, akkurat som paa Originaludkastet til Holbergs Vaaben, der bl. a. er gengivet i Jubeludgaven af Komedieme 1883/88, Tome III, S. 36. Det er vist heraf Wiedewelt har ladet sig vildlede til urigtigt at anbringe en 9-perlet, altsaa en grevelig, Krone over selve Sarkofagens Marmorvaaben; ifølge A. Thiset og P. L. Wittrup: *Nyt dansk Adelsleksikon*, 1904, Side 124, har det Baron Holbergske Vaaben hverken nogen Krone over Hoved- eller Hjerteskjoldet, men to med friherrelige, altsaa 7-perlede, Kroner forsynede Hjælme over Hovedskjoldet. Ved et Tilfælde, der jo noget ligner en Tanke, har en unænsom Haand engang afbrækket den ene af de ni hvide Marmorperler paa Sarkofagens Vaabensmykke, og det samme var i sin Tid ogsaa Tilfældet med Kronen over det Vaaben af Bronze paa det nuværende Metalgitterværk, hvormed det gamle Trægitter foran Kapellet senere blev afløst; denne Vandalsme er dog atter blevet udbedret, men Marmor kronen er den Dag idag itu.

Med de to Relieffer af hvid, italiensk Marmor, som af Wiedewelt er anbragt paa Sarkofagen, er ifølge hans egen Opgivelse forbundet denne Tanke: „Calliope (den fornemste blandt Muserne, som tilegnes Historien) legger en af sine Laurbær-Krandse paa en Volumen, som ligger paa et Altar, og dermed

* Der sigtes mulig til et Eksempel af O. H. de Lodes Stik fra 1752 efter Roslins Maleri, paa hvis Cartouche Vaabnet er gengivet — fejlagtig, som af Reitzenstein formodet — med Krone over Hjerteskjoldet. Paa Roslins Originalmaleri har Vaabnet allerede af den Grund næppe været malet, at Maleriet maa antages at være udført mellem 1741 og 1745, altsaa flere Aar før Holberg blev adlet (se Th. A. Müller: *Holbergportrætter* 1918, S. 70); det skulde i saa Fald være paamalet senere eller anbragt paa Maleriets Ramme; herimod taler, at Wiedewelt ikke blot kendte Maleriet, men formentlig selv havde det i Hænde; det var nemlig sendt ham til København (til Brug ved Udarbejdelsen af Sarkofagens Portrætmedaillon) i en Kasse, forfærdiget af Snedker Dyrborg i Sorø, hvis Kvittering for Betalingen for Kassen er dateret 16. April 1778.

saaledes kroner hans Arbeide; Polymnia skriver paa Mindet Aarstallet, da han gav sit Baroni til Sorø...“ idet Monumentet er sat Akademiets afdøde Velgører „til Erkiændtlighed og Erindring.“

I „Adresse Contoirets Efterretninger“ for 24. Oktober 1780, No. 176, beskrives hele Gravmindesmærket som nu færdig og opsat. Det havde været et ret besværligt Arbejde, hvorom de bevarede Regnskabsbilag vidner; de gengives her med de forskellige Haandværkeres originale Retskrivning:

1. *Mureren.*

„I Kirken ved Baron Holbergs Begravelse hos Stenhuggeren til Hielp. Tillige med En Hantlanger, En Sten Kiste op satt, og golvet over dend halve Begravelse, opbrægget, og høyere oplagt og Under Gevælvten Een Pille opmuret. Udjalt 16 Dage a 4 Mk. og 2de dage For Kalck Slageren a 1 do er ialt 11 Rdl.

2. *Kleinsmeden* — Lars Jensen Diveno.

Til Holbergs Begravelse afbræcket det gl. Beslag og Til Rætte giort, og nyt som manglede [saa]som Understifver og 9 Vinckel Jern 3 Rdl.

3. *Snedkeren* — Jens Ørbech.

Giort 2 Nye Ruller til Baron Holbergs begravelse giort Plads til at rulle steenene paa og Hjulpet steenene op til begravelsen giort 40 Kiler til begravelsen giort 3 Klemmer til Kisten 2 føder til at sette Kisten paa Kisten at brecke listerne fra og betræcket at slaa fast og Hiulpet at sette Kisten ind derfor ialdt . . . 3 Rdl. 4 Mk.

4. *Tømreren* — Christen Grubbe i Pedersborg.

I Ker Ken vor at baroen Holberg over paa er en sat i den store Mar Mor Kiste var gevelten for svag til at Bære Haver ieg der tu par skrue under sat for at støtte gevelten af og er bleven staaende en til af Mur Mæsteren en sterg pille der under er opmuret derfor i aller nøyeste 4 Rdl.

Af disse fire Regningsposter, hvoraf kun Snedkerens er forsynet med Dagsangivelse, nemlig 7. Oktober 1780, vil man kunne læse, hvordan Arbejdet er skredet frem; det har været besværligt nok at faa bakset de svære Dele af Sarkofagen paa Plads, efter at de i 18 Pakkasser, forfærdigede af Snedker P. Lorentzen i København, var transporteret til Sorø af Bonden Mads Pedersen i Borød, der paa denne Tid synes at have besørget de fleste af Akade-

miets Ægter, og som den 18. August skriver en Regning paa 70 Rdl. for, hvad han haver ført fra Kjøbenhavn til „sl. Baron Holbierts Begravelse“, nemlig 6 Læs med Blokvognen og 4 med almindelige Vogne.

Af Wiedewelt var det overdraget Stenhugger Retzke i Kjøbenhavn at opsætte den sal. Barons Begravelses-Monument, hvorfor han fik 10 Rdl. Jens Pedersen i Slaglille hentede og bragte Stenhuggeren — det kostede 5 Rdl. — og Akademiets Vægter, Jens Hansen, der hjalp Stenhuggeren med at arbejde paa „sl. Borron Holbergs begravelse“ udi 9 Dage, tjente derved 1 Rdl. 3 Mk. Wiedewelt kvitterede selv den 5. Oktober 1780 for de sidste 200 Rdl. af den aftingede Betaling for Sarkofagen, ialt 900 Rdl. I det kgl. Reskript af 1. September 1779 var der givet Akademiet Anvisning paa at indvinde denne Udgift ved at oplægge et Beløb paa 200 Rdl., der sparedes ved at den theologiske Professor ved Akademiet og Sognepræst i Sorø J. L. C. B. Pontoppidan netop samtidig udnævntes til Stiftsprovst i Aalborg. Hans Efterfølger fik de 200 Rdl. mindre i Løn, og saadan blev det egentlig det theologiske Professor-Embedet, der kom til at betale Holbergs Gravmonument.

Hvorledes nu end den ydre Omgivelse er, en fattig, sortbetrukket Trækiste eller en prægtig Marmorsarkofag — det Skjul, som gemmer Ludvig Holbergs jordiske Rester, vil af enhver dansk blive betragtet med dyb Ærbødighed og en varmende Følelse af Hjertets inderligste Tak. Holberg ejer vi alle, og om ham kan vi aldrig vide nok, heller ikke om, hvordan han levede, offentlig og privat, om hvorledes hans Dag gik — og hvordan han saa ud. For det sidste har Holberg-Forskeren, Lektor, Mag. Th. A. Müller gjort Rede i sit ypperlige Skrift om Holbergportrætter (1918) og hertil benyttet sig af alt forhaandenværende Materiale i Skikkelse af Billeder og samtidige Beskrivelser.

Et er der dog endnu, der kunde bringe os et førstehaands Kendskab til Holbergs Ydre, som vi hidtil har manglet: en Aabning af hans Kiste er hidtil aldrig foretaget — eller man ved i hvert Fald intet om, hvorvidt det er sket, da den forraadnede Trækiste i Efteraaret 1780 blev sat ned i Marmorsarkofagen — og Spørgsmaalet er, om det maatte være betimeligt og forsvarligt nu at skride hertil. Om en Krænkelse af Gravfreden vil man i denne For-

bindelse dog næppe kunne tale — ingen vil røve hans Gravgoods eller ændre noget ved hans Lig. Om utidig Nysgerrighed kan Talen lige saa lidt være, men vel om Ønskeligheden af, saavidt det maatte være muligt, at lære hans Skikkelses Maal at kende og gennem det, der maatte være bevaret, udfylde vor manglende Kundskab om hans Ansigtstræks Ejendommeligheder, hans Højde og øvrige Udseende. De talrige Fortilfælde af denne Art Undersøgelser baade her hjemme og i Udlandet synes at understøtte det berettigede heri, og om Formen for en Gravaabning, der udelukkede al uvedkommende og upassende Sensation, kunde man vel enes.

Spørgsmaalet om Undersøgelsens Ønskelighed har hos de virkelig interesserede af og til været drøftet inden fire Vægge; engang rejst for Offentligheden vil det næppe mere helt kunne stilles i Bero. Og naar Historikerne ex professo og de historisk interesserede Lægmænd gæster Sorø Kirke, hvor Absalons Grav har været aabnet to og Valdemar Atterdags Sarkofag mindst tre Gange, vil en og anden sikkert i sit Hjerte nære Haabet om, at de, som har Beføjelsen dertil, engang vil skænke os den Viden om Ludvig Holbergs ydre Skikkelse, som kun opnaas ved at løfte Marmordækket over hans Sarkofag og Laaget paa den Trækiste, den indeslutter.

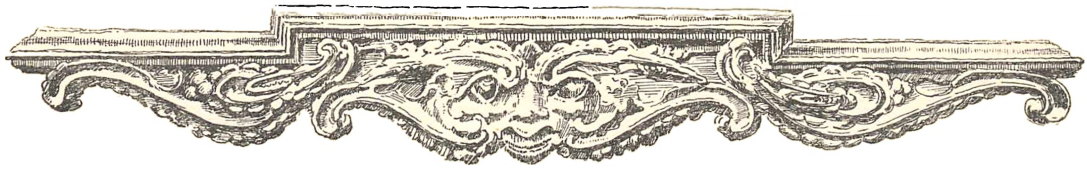

NOTER OG HENVISNINGER

Digtet Holbergs Grav er første Gang trykt i *Efterladte Digte* af Emil Aarestrup, 1863, S. 3; jfr. Emil Aarestrups *Samlede Skrifter v. Hans Brix og Palle Raunkjær*, 1922, I., S. 205 og *Noter* S. 34. — Holbergs Dødsdag omhandles i N. M. Petersens *Bidrag til den danske Litteraturs Historie* 1871, IV., 2. Udg., S. 543; jfr. Alfr. Glahns *Afhandling: Holbergs Grav i Soraner-Bladet* for Juni 1917, 2. Aarg. Nr. 3, S. 19. — Benj. Dass' Brev af 15. Febr. 1755 er trykt i P. F. Suhms *Samlede Skrifter*, 15. Del, 1798, S. 191. — Omkostningerne ved Kistens Overførelse til Sorø og Anbringelse i Kirken fremgaar af *Sorøe Academies Oeconomi Regnskab 1754—55* (Rigsarkivet). Ved Regningerne ligger (Bil. 71) en Kopi af Reskriptet af $13/9$ 1749. — Programmet, hvormed der d. 27. December 1754 i Sorø indbødes til Sørgefesten den næste Dag, er forfattet af Professor eloqv. Christopher Lysholm og synes allerede at være blevet trykt i Foraaret; Bogtrykkerens Regning er nemlig dateret d. 2. April 1754, Bogbinderens d. 6. s. M.; Eksemplarenes Antal var 285. Det ser herefter ud, som om man i Sorø allerede tidlig har bestemt, at Akademiets Mindefest skulde finde Sted paa 11-Maaneders Dagen for Holbergs Død. Programmet er optrykt i „*Kiøbenhavns Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*“ No. 3 for 16. Januar 1755. Ogsaa selve Sørgetalen foreligger trykt med Titlen: *Sermo funebris, qvo, collatis duobus Daniæ luminibus, non de Sora minus, qvam patria bene meritis, LUDOVICO HOLBERGIO, libero baroni ab HOLBERG, de Regia Eqvestri Academia Sorana optime merito, in auditorio [hujus] Academiæ die XXVIII decembris anno MDCCLIV hora ante meridiem XI. palmam detulit Christophorus Lysholm, eloqv. lat. et histor. p. p. o. Havniæ [u. A.]*. Talen er oversat af K. L. Rahbek i *Dansk Minerva* for Oktober 1817. Sit Eksempplar af Lysholms Tale, der allerede dengang betegnes som en Sjældenhed, skænkede Rahbek i Maj 1827 til Sorø Akademis Bibliotek (se *Soraner-Bladet*, 4. Aarg. No. 11 for Februar 1920, S. 85). — Kistepladens Indskrift og Oversættelsen er gengivet efter „*Kiøbenhavns Nye Tidender om lærde og curieuse Sager*“, 1754, No. 5 for 31. Januar; denne findes ogsaa i 5. Bind af Holbergs *Epistler* (i 2. Udgave, 1875, S. 348). Hele Forholdet med Gravkapellet, Paavisningen af den Wiedeweltske Tegning og et Forsøg til en Rekonstruktion af Kolonnaden er første Gang udførlig fremsat i Lektor Alfr. Glahns ovennævnte Artikel i *Soraner-Bladet* for Juli 1917; her findes ogsaa Kistepladens Indskrift gengivet. — Forandringerne ved de kgl. Begravelser i Sorø og Indretningen af Johannes Døberens Kapel til Holbergs Sarkofag er behandlet af F. J. Meier i en Artikel i *Illustreret Tidendes Holberg-Nummer*, 26. Bind, Nr. 9 for 30. November 1884, se ogsaa samme Forf.s *Doktorisdisputats: Efterretninger om Billedhuggeren Johannes Wiedewelt*, Kbh. 1877, S. 131 f. Endvidere i J. B. Løffler: *Gravmonumenterne i Sorø Kirke*, 1888, S. 26 f.; i en Artikel i *Soraner-Bladet* for 1916, 1. Aarg., Nr. 5 af H. G. Olrik og i Lektor Alfr. Glahns ovennævnte *Afhandling sammesteds*, 2. Aarg., Nr. 4, S. 27. Kilderne til disse Artikler er navnlig Wiedewelts Papirer i Københavns Universitetsbiblioteks Haandskriftsaml. *Addamenta* Fol. 192 V. Yderligere Oplysninger findes bl. a. i Sj. Tegn. No. 548/1773, og No. 150/1776; Overbygningsdirektionens *Journal* 1775, No. 659 samt sammes *Sag* No. 116/1776 (her-

ved: Grundtegning af den østre Ende af Sorø Kirke); Danske Cancellis Supplikprotokol 1776, 1. Halvaar, Nr. 257; Sorø Akademis Kirkes Regnskab 1777/78. — Overhofmester Reitzensteins Indstilling af 25. November 1778 om Tilvejebringelse af et Monument for Holberg, der førte til den kgl. Resol. af 18. Aug. 1779 findes som Indlæg til Sj. Tegn. No. 542/1779 (herved bl. a. Wöldikes og Wiedewelts tegnede Udkast m. v.) — Om Indskriften paa Sarkofagen se: Soraner-Bladet, 1. Aarg., 1916, No. 2, 5 og 7; den formentlig rigtige Tydning er foreløbig fastslaaet i Dr. M. Mackeprangs Afhandling om Sorø Kirkes Inventar og Gravminder i det nylig afsluttede Værk om Sorø gennem Tiderne, 1. Bind, S. 269. — Om den afbrudte Perle paa Vaabenskjoldets Krone, se Alfr. Glahns Artikel: B. D. S. M. i Soraner-Bladet 1. Aarg., No. 7 for Oktober 1916, S. 53. — Om Forklaringen paa Sarkofagens Relieffer, se samme Forf. l. c. 2. Aarg., No. 4 for Juli 1917, S. 27. — Regningerne for Arbejdet i Sorø ved Holbergs Sarkofag findes i Sorø Akademis Økonomi- og Kirke-Regnskab 1780/81; de er delvis trykt i en Artikel: Fra Overhofmester Reitzensteins Tid, III. Nogle Regnskabsbilag vedrørende Holbergs Grav i Soraner-Bladet, 12. Aarg., No. 8 for August 1927, S. 61 f. — Mine Betragtninger om Ønskeligheden af en Aabning af Ludvig Holbergs Grav er tidligere udtalt i en Kronik i Berlingske Tidende, Aften Nr. for 30. Aug. 1927.

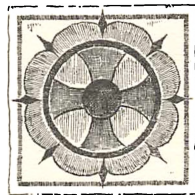

BILLEDFORTEGNELSE

Ludvig Holbergs Vaaben Pag. 3
Ludvig Holbergs Portræt, stukket af O. H. de Lode 1752 ...	- 5
Sorø Klosterkirke set fra Sydøst	- 7
Ludvig Holbergs Gravkapel fra 1754. - Tegning efter I. F. Clemens Stik i Pragtudgaven af Peder Paars 1772 og efter Grund- planen 1775	- 11
Grundtegning over den Østre Ende af Sorø Kirke 1775 ...	- 15
Ludvig Holbergs Sarkofag udført i Marmor af I. Wiedewelt	- 17
Detaille fra Søndre Orgelsøjle.	- 22
Detaille fra Døren mod det nuværende Sakristi.	- 23
Detaille fra Nordre Orgelsøjle.	- 24
Detaille fra Døren mod det nuværende Sakristi.	- 25
Indvielseskurs i det nuværende Sakristi ..	- 25

Motiverne til Vignetter og Friser er alle hentede fra
Sorø Kirke og dens Inventar.

Dette Skrift om Holbergs Grav er samlet
af H. G. Olrik — Billederne tegnede af
Hakon Spliid og Trykningen udført
af Bogtrykker C. A. Jørgensen
der fuldførte Arbejdet
den 21. December
MCMXXXI

